

BİN YA DA PEKİN'E YOLCULUK

Max Frisch 15 Mayıs 1911'de Zürih'te doğdu. Babası mimardı ve Max ailenin ikinci erkek çocuğuydu. 1930 yılında Zürih Üniversitesi'nde başladığı Alman Edebiyatı öğrenimini, babasının ölümü üzerine ekonomik sebeplerle yarıda bırakmak zorunda kalarak gazeteciliğe başladı ve *Neue Zürcher Zeitung*'da muhabirlik yaptı. 1936-1940 arasında yine Zürih'te mimarlık eğitimi gördü ve 1941'de mezun oldu; savaş çıkınca sınıra gönderildi. Henüz lisedeyken başladığı yazarlığı bu yıllarda sürdüren Frisch, II. Dünya Savaşı'nda İsviçre Ordusu'nda askeri hizmette bulunduktan sonra bir süre yazarlıkla mimarlığı beraber yürüttü, fakat kendini bütünüyle yazarlığa adayabilmek için 1955'te mimarlığı bıraktı. Ses getiren ilk önemli eseri *Stiller* (1954) oldu. Amerika, Meksika, Rusya, Japonya ve İsrail'de de bulunmuş olan İsviçreli yazar, tiyatro oyunları ve günlükleriyle de ünlüdür. Brecht sonrası tiyatrodaki Alman dilinde yazan en önemli isimlerdendir. Eserlerinde kimlik sorunsalı, yabancılaşma, modern toplumun ahlaki açmazları temalarını araştırdı.

Georg Büchner Ödülü'nün yanı sıra Conrad Ferdinand Meyer Ödülü, Büyük Schiller Ödülü, Heinrich Heine Ödülü, Alman Yayıncılar Barış Ödülü'nü de alan Max Frisch, yaşamı boyunca, gerek kendi tercihleriyle gerek birlikte olduğu kadınların arzusu- na uyarak çeşitli şehirlerde; Roma'da, Meksika'da, Ticino'da, Berlin'de yaşadı, 4 Nisan 1991'de Zürih'te öldü.

Başlıca kitapları:

Oyun: *Nun singen sie wieder* (1946); *Die chinesische Mauer* (1947); *Santa Cruz* (1947); *Graf Öderland* (1951, Kont Öderland); *Don Juan oder die Liebe zur Geometrie* (1953, Don Juan ya da Geometri Aşk); *Biedermann und die Brandstifter* (1958, Biedermann ile Kundakçılar); *Andorra* (1961); *Biographie* (1967, Biyografi).

Roman: *Homo Faber: Ein Bericht* (1957, Homo Faber); *Stiller* (1954); *Mein Name sei Gantenbein* (1964); *Montauk: Eine Erzählung* (1975, Montauk); *Blaubart* (1982, Mavi Sakal).
Günlük: *Blätter aus dem Brotsack* (1939); *Tagebuch* (1946-1949); *Tagebuch* (1966-1971).

İlknur Özdemir İstanbul'da doğdu. İstanbul Alman Lisesi'ni ve Boğaziçi Üniversitesi İşletme Bölümü'nü bitirdi. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çevirisi, *Senin Öykün Hangisi* adlı bir öykü kitabı ve *Nereden Çıktı Bu Çocuk?* adlı çocuk kitabı vardır.

Çevirilerinden bazıları: Paul Auster: *Yalnızlığın Keşfi, Yanılsamalar Kitabı, New York Üçlemesi*; J.M. Coetzee: *Utanc, Petersburglu Usta*; Michael Cunningham: *Saatler*; Günter Grass: *Yengeç Yürüyüşü, Soğanı Soyarken*; Stefan Zweig: *Amok Koşucusu, Yakan Sır, Satranç, Korku, Mecburîyet*; Ian McEwan: *Cumartesi, Sahilde, Fındık Kabuğu, Benim Gibi Makineler*; Philip Roth: *Bir Komünistle Evlendim*; Ingeborg Bachmann-Paul Celan: *Kalp Zamanı*; Virginia Woolf: *Mrs. Dalloway, Kendine Ait Bir Oda, Dalgalar, Dışa Yolculuk, Orlando, Varolma Anları, Deniz Feneri*; Ralf Rothmann: *O Yazın Tanrısı*; Pascal Mercier: *Lizbon'a Gece Treni, Sahnede Ölüm, Sözlerin Ağırlığı*; Franz Kafka: *Şato, Ceza Sömürgesi, Dava, Milena'ya Mektuplar, Dönüşüm*; Max Frisch: *Stiller, Montauk*; Ingeborg Bachmann: *Frankfurt Dersleri*; Colm Tóibín: *Sihirbaz*.

Max Frisch'in
YKY'deki kitapları:

- Stiller (1996)
Günlükler 1946-1949 (2008)
Günlükler 1966-1971 (2008)
Montauk (2019)
Mavi Sakal (2019)
Sorular, Sorular, Sorular (2021)
Berlin Günlüğü'nden (2022)
Holosendeki İnsan (2024)
Bin Ya Da Pekin'e Yolculuk (2025)

MAX FRISCH

Bin ya da Pekin'e Yolculuk

Anlatı

Çeviren
İlknur Özdemir

YAPI KREDİ YAYINLARI

Karım için

Arkadaşımız Bin'i tanımayanlar vardır diyenleri ciddiye alamayız. Bu, saçma sapan bir mantık hatası olurdu; ona başka bir isim verirler, birbirimizi anlamadan konuşup dururuz... Bu iğrenç savaşın hatırı sayılır kişilerinden olan bir mareşal bir seferinde eski bir çiftlik evine kurmuştu karargâhını; bir abajurun loş ışığının altında tek başına oturmuş, ertesi gün bir baskın yapılmasını gerektiren savaş üzerinde çalışıyordu. Baskının planlamasını bitirdiğinde vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Lambayı söndürdü, pencereyi açıp yabancı geceyi içeri aldı, subaylarının toplanarak kendisini bekledikleri kapıya doğru giderken – dışarıda pencerelerin pervazına yaslanmış biri olduğunu gördü. Mareşal, elinde talimatları, haritaları, baskın planıyla olduğu yerde kaldı. Anlaşılan o yabancı çoktandır oradaydı, ağzında piposuyla, sırtında yıpranmış ceketiyle, dirseklerine dayanarak. Ara sıra, akşamları, penceremize gelip bir süre bizimle sohbet eden bir komşu gibi duruyordu orada, sanki oranın yerlisiydi. Ne var ki bu yörede ve bunların yaşandığı dönemde, ortalıkta böyle rahat rahat dolaşabilecek tek bir kişi bile kalmamıştı yerel halktan; malum, savaş vardı. Askerler vardı, hem bizimkiler hem düşman askerleri, onlar dışında canlı namına ne varsa hepsi kamplarda çalışıyordu. Bir an –tanınmış Mareşal bir an kişisel açıdan korkuya kapıldığını fark etti– onun bir suikastçı olabileceği gelmişti aklına. Unuttuk, partizanlar da vardı. Ne olursa olsun nöbetçi, adama engel olmamıştı. O arada o beklenmedik kişinin kesinlikle kötü niyetli biri olmadığı ortaya çıktı, adam sadece gözünü parmaklarına dikmiş, pencerenin eşiğindeki yosunları kazıyordu, sanki o saatte dünya yüzünde bundan daha acil hiçbir şey yoktu. Bir süre sonra, gözler karanlığa alışıp herkes birbirini daha iyi gö-

rünce Mareşal'le bile konuştu adam. Ah, ayıp değil ya! Ne de olsa, etkilenmiş olan Mareşalimizin anadilinde konuştu; başka bir anadil de olabilirdi tabii. Mareşal sönmüş piposunun dibini topuğuna vurduktan sonra, önünde açılan geceye tekrar baktı, ay, sarı bir kedi gibi omzunda oturuyordu onun; uzaklara baktı; circirböcekleri, olgunlaşan tarlalar, sevgililer, karanlık dallardaki kuşlar, uykudaki geyikler... Çünkü Mareşal aynı zamanda av tutkunuydu – belli ki hatalı davranan nöbetçiye öfkelenmişti, birden çingırağı çaldı. Işık, gürültü, insanlar! Elbette boşunaydı. Hatta yıldızların altında açılan geceye tek bir kurşun saplandı. Sonra her şey önceki haline döndü: Sessizlik, circirböcekleri, yıldızlar, nöbetçinin adımları. Ama, sabah gün ağardığında bile hiçbir şey bulamamışlardı, ne ölü bir partizan, hatta ne de kan izleri. (Buna karşılık bu çirkin savaşın ünlülerinden olan Mareşal çoktan öldü.)

Bin hakkında söylenecekler bu kadar.

Mart ayında bir akşamdı. Her akşam iş çıkışı yaptığımız gibi bir kafenin deri döşeli nişinde oturmuş, vişne likörü içmiş, bir gazete okumuştuk. Ansızın, yıllarca bekledikten sonra, insanın aklına aslında burada neyi beklediğimiz sorusu geliyor. Ömrümüzün en azından yarısı geçmiş, biz de beklentileri gerçekleşmemiş delikanlının karşısında içten içe utanmaya başlamışız. Böyle devam edemez tabii. Garsonu çağırdım, hesabı ödeyip çıktım oradan. Paltomu tutmak istedi ama ben onu da rulomu da koluma aldım.

Dışarıda anlatılmaz bir akşam vardı.

Yürüdüm. Kayda değer olmayan bir özlemin gösterdiği yönde yürüdüm, kayda değer değil, çünkü her yıl yeniden geliyor, bunu bildiğimiz için gülümsüyoruz, bir mevsim meselesi bu, mart gelince yeni insanlara, kendimizin de onlar için yeni olmayı isteyeceğimiz insanlara duyulan özlem, öyle ki, keyifle pek çok şeyi konuşmaya, düşünmeye, evet, coşmaya değsin, yabancı bir kadınla ilk baştaki uzun sohbetlere duyulan bir özlem. Ah, sınırları hiç umursamadan bir gecenin içine yürümek! İçimizdeki hiçbir gecenin üzerinden öte yana asla atlamayacağız...

Elbette kimseyle karşılaşmadım. Dolaştım orada. Ya da belki örneğin bir vitrinin önünde durmuşumdur. Kadınlara hitap etmek özel bir yetenek gerektirir; ya vardır sizde ya da yoktur. Yine de hoşuma gitti, dışarıda akşamın sedef gölü, havadaki gevreklik, mart ayındaki böyle bir akşamın ılıklığı, tuhaf bir açıklık ve mavilik, tıngırdayan bir piyanonun ilahi bir sessizliğin cam fanusu altında hapsolan notaları, tuhaftı, tuhafılığı ya da resmiyeti etkileyiciydi, insanı ağlatacak kadar resmi ve zevksiz, popüler şarkı gibi, fazlasıyla mutlu. Yine de dolaşmaya devam

ettim, benim olmalarını istemediğim bahçelerin önünden hü-
zünle geçtim. Bir aşçı kadın, çalıştığı evin köpeğini gezdiriyordu,
köpek her köşeyi kokluyordu, şurada, burada, gölgeli yerlerde
kalmış son karlar vardı, geride bırakılmış kıştan kalma küçük
bir yığın. Akşam alacasında kuşlar ötüşüyordu. Aşçı kadın bir
bahçe kapısının arkasında gözden kayboldu.

Daha sonra ormanda ağır adımlarla yürüdüm.

Daha sonra ay da çıktı, beklenmedik anda karşıma çıkan,
daha önce hiç görmediğim bir sazlığın ve kurbağa vıraklama-
larının üstünde bakır bir gonk gibi asılı duruyordu, pek fazla
yürüdüğümü sanmıyordum ki ansızın kendimi Çin Seddi'nin
önünde buldum.

“Bin,” dedim, “çok tuhaf bu, – bir yanılısama olmalı –”

Bin gülümsedi.

O inanılmaz manzaranın bana ilk düşündürdüğü ve uzunca
bir süre kuşku duymadığım tek şey, gece yemeğine beklendiğim
oldu. Bin gülümsedi. Hep yaptığı gibi pipo içiyordu, dirsekle-
rini Çin Seddi'ne dayamıştı, burası fotoğraflardan tanıdığımız
kadarıyla taş bir yılan gibi görünüyordu, geniş, çorak ve bol
teveli bir arazinin içine uzanıyordu, bazen, biz konuşurken Bin
başparmağıyla duvardaki yosunu kazıyordu, yosunu, kumu,
aşınmış, ufalanmış taşları, binlerce yılın tozunu. Sanırım bunu
yaptığının hiç farkında değil. Sonra üflüyor kazıdıklarını, ceke-
tinin koluyla taşı siliyor –

Bin'e, bundan sonrasında yol nasıl, diye sormuştum.

“Nereye gitmek istediğine bağlı bu” dedi.

Bunu bile bilmiyordum...

Yan taraftan aşağıya yönelen, sürekli çalılıkların içine da-
lan yol bir tür patikaydı; yerdeki köklere takılmamak için çok
dikkat etmek gerekiyordu, ay ışığı patikanın yanı sıra cam bir
pınarın içinde ince ince akıyordu... Bir ara Bin, “Nasil gidiyor?
Ne yapıyoruz biz?” diye sordu. Rulom kolumun altındaydı,
gündelik hayatın işareti; omuz silkip, “Pek fazla şey değil” diye
yanıtladım onu.

Çalışıyoruz, yemek yiyoruz, para kazanıyoruz.

“Öbür tarafta hâlâ savaş var,” dedim daha sonra, “ne zaman ve ne şekilde biteceğini hiç kimse bilmiyor.”

Uzun uzun konuştuk savaş hakkında –

Sandığımız kadar bambaşka ve yabancı değildi görünüm. Karstlı bölgelerin ıssız dağlarında buna benzer şeyler görmüştük daha önce. Dik bir uçurumun kenarından yürüdük, aşağıımızda gözle görülemeyen bir derinlikte sular fışırıyordu, sevgili yer-yüzümüze pek benzetemediğimiz bu taş gök cisminde aslında ilerleyip ilerlemediğimizi anlayamıyorduk, öyle büyük ve öyle zaman dışıydı ki, ne bitki vardı ne köy, yalnız ve acımasız ve insanla hiçbir ilişkisi olmadan duruyordu orada, kireçten bir çöldü, dalgaları taşlaşmış bir denizdi. Oyun oynayan tanrıların sahilleri gibi üstümüzden gümüşsü ve köpük köpük akıp geçen bulutların gölgesinde her şey daha sert, daha ölüydü, cüruf dağlarıydı, gittik de gittik – ansızın, asla unutmayacağım bunu, uçurumun bitiminde bulduk kendimizi: Karşımızda bilmediğimiz, sevimli bir vadi, çiçeklenen nilüferlerle dolu bir göl, tam da öyle bir şey, çiçeklenen bir göl, mucize gibi...

Böyle bir şey var.

Karstlı bölgelerin ıssız dağlarında bütün bunları daha önce görmüştük... Bu sefer de olduğum yerde kalakalmama neden olan şaşkınlığımın, kendisini de biraz sevindirdiğini, o yaramaz piposunun arkasına gizlenerek saklayamıyordu artık Bin.

“Evet,” dedi, “işte bu.”

“Pekin mi?”

“İşte bu...”

Aşağıya, ilkbahara baktık, yumuşak ve sakin tepelerle, sevimli ağaçlarla, yollarla ve güneşle dolu engin manzaraya baktık, kıvrılarak akan dereler gümüş gibi ışıldıyor, daha uzakta insanlı kentler, çatılar, köprüler, kıpırtılı maviliklerle dolu koylar, kuleler, üstlerinde daireler çizen kuşlar –

Bir süre sonra Bin,

“Gidelim mi?” dedi.

Bir kez daha akşam yemeğini düşündüm.

“Pekin’e gider gitmez,” dedim, daha sonra yürürken, “Rapunzel’e, eşime, bir kart göndereceğim, üzerinde bütün bu çatılar, kuleler, köprüler ve yelkenler, çiçeklenen nilüferler, yuvarılarda daireler çizen mavi kuşlar olan.”

Beni şaşırtan bir mutlulukla gördüm o beklenmedik olanı: Pekin pek uzakta olamazdı, ya bir saat kalmıştı oraya, ya da iki ya da üç...

O günden bu yana yıllar geçti.

Beni sürekli rahatsız eden tek şey, elbette ki kolumun altındaki rulo. Gerçi ağır değil. Elimde sallayabiliyorum onu. Şu ya da bu şekilde tutabiliyorum. Sonra, gayet hafif olduğu için, yine kolumun altına kıştırabiliyorum. Beni başka bir şey rahatsız ediyor. Pekin'in bir yerinde, diyorum kendi kendime, unutacaksın onu! İnsan en azından başına gelebilecek aksilikleri bilir. Sonra, günün birinde ona tekrar ihtiyacım olduğunda, herhalde onu en son ne zaman elimde tuttuğumu hatırlarım ve bu boş ellerimi seyredirim... Çünkü bir daha asla oraya ulaşamam... İnsanın bu gibi anlarda yaşadığı şey, bir mucizeden ne az ne fazla, Tanrı beni bağışlasın, ama yolumun üzerinde ne zaman bir dönemece gelsem ve tekrar aşağıya baksam, Pekin'in pırıltılı çatılarına, çok eskiden kalan kulelere, sarı ve basık kulübelerindeki insancıklara, dolaşık sokaklarda sağda solda durup gevezelik eden, her günkü boyunduruklarını sırtlarında taşıyan sakalara, arkada kırışan gümüşleriyle, köprüleri ve yelkenleriyle, çiçeklenen nilüferleriyle, üstünde dönüp duran mavi kuşlarıyla koylara ne zaman baksam, bu konuda yanılmam...

Pekin'in bir yerinde unutacağım bir ruloyu bir daha bulamam. Hiçbir kalemle yeniden çizemem. Onu bu kez de, ellerimin arasında neredeyse bumburuşuk olana kadar tuttum. Hep şuna inanırım ki, o olmasaydı çok mutlu olurdu.